

Tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittäminen

JURISTI – ryhmän 3/3 kokous, 11.9. klo 13-15.30

Yhteenveto

1. Keitä paikalla pj Janne Lilleberg, Audiovisual Producers APFI ry

Teosto, Näyttelijäliitto, Taiteilijaseura, Suomen tietokirjailijat ry, Gramex, Medialiitto, IPRUC, Kopiosto, Aalto-yliopisto, FiCOM ry, Suomen Musiikintekijät ry

2. Mitä jäi käteen edellisestä kokouksesta?

Osallistujilta kysyttiin yleisellä tasolla mitä viime kokouksesta jäi mieleen ja miten se voisi näkyä tästä ryhmästä lähetettävissä viesteissä Tekijänoikeusasioden neuvottelukunnalle.

Henkilötietolainsäädännön vaikutukset teos- ja tekijätietojen saattamiseen laajemmin saataviin pitäisi selvittää. Yhteisymmärrys oli siitä, ettei tietosuojalainsäädäntö yleisesti ottaen pitäisi muodostaa esteitä mutta asiaa olisi selvitettävä, ja ennen kaikkea ottaa huomioon niitä eri tilanteita, ja teos- ja tekijätiedon käyttäjätahoja, joita tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämisessä tulee esiin. Käyttö voi olla järjestön sisäistä tai se voi olla osa kaupallisia palveluita, jolloin tilannetta arvioidaan henkilötietoasetuksen näkökulmasta eri tavoin.

Työtä ei tule pakottaa vaan kehitystyön pitäisi perustua vapaaehtoisuuteen. Nyt aloitettu työ ei saisi jäädä vain järjestötason projektiksi vaan sen pitäisi levitä laajemmin yrityksiin ja tekijänoikeuden alan toimijoihin. Tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittämisen edellyttämän metadatan koskevan kehitystyön olisi oltava sellaista, joka hyödyttää alan toimijoita. Olemassa olevien tunnisteiden kuten ISNI:n käytön laajentaminen olisi hyvä lähestymistapa. Pelkästään dataa keräämällä ei synny uutta tuloa ja uutta jaettavaa tekijöille. Datataloudessa hyötyä syntyy juuri siitä tietoja koskevasta vaihdannasta, ja kaikkea dataa ei tarvitse saattaa vapaaseen jakoon vaan olisi tarkoin määriteltävä mistä datasta puhutaan, kun puhutaan metadatan jakamisesta. Olisi myös otettava huomioon, että mitä enemmän dataa kerätään, sitä suuremmat vaikutukset GDPR:n valossa (joka mm. tuli esiin Ranskan valokuvaajien ja lehtikustantajien välillä kerättävien metatietojen määrittelyä koskevassa sopimuksessa).

EU-tason laajempi konteksti olisi aina pidettävä mielessä ja sen vuoksi tämä osaamisen kasvattaminen on ollut erittäin hyödyllistä. Kaikilla luovilla aloilla olevat käytännöt on useimmiten kehitetty kv-tasolla, joskus jopa käytettyä teknologiaa myöten. Niihin on vaikea saada muutosta, mutta vaikutusmahdollisuutta ei kannata myöskään sulkea pois.

OKM nosti esiin muun muassa, että prosessissa olisi hyvä muistaa käyttäjien parempi huomioiminen, joka oli esillä ensimmäisessä kokouksessa kuluttajansuojalakea koskevalta osin. Digitaalisessa ympäristössä on monenlaisia käyttäjiä ja olisi hyvä selvittää harmaata aluetta. Saksan pj-kauden konferenssissa (linkki hankeikkunassa materiaaleihin) oli esillä visio tekijänoikeudesta vuodelle 2030, jossa keskusteltiin akateemikkojen ehdotus uudenlaisesta tekijänoikeuslain sektorikohtaisesta tekijänoikeuslain soveltamisperiaatteesta

eri tyyppisille käytöille ml. ei-kaupallisen käytön osalta. Musiikintekijät tekijän ja käyttäjän roolien muuttuminen olisi hyvä ottaa huomioon.

ISNI-tunnuksen myöntämisoikeus esim. kirjastoilla voisi parantaa tekijöiden tunnistamista. Tällainen kirjastojen kokoelmien teosten tekijöiden rekisteröiminen olisi verrannollinen esim. tavaramerkkioikeuksien rekisteröintiin PRH:ssa. Sitä varten voitaisiin hakea EU:n infrastruktuurin kehittämisvaroista rahaa.

3. Näkemyksiä tekijänoikeusinfra kehitykseen liittyvistä lainsäädännöllisistä kysymyksistä

Loppukeskustelua varten koottiin ryhmästä raportoitavia asioita. Yksi tärkeä seikka on poistaa mahdolliset tietosuojalainsäädännön muodostamat pullonkaulat metadatan saattamiselle laajemmin saataviin.

Toisen pullonkaulan voisi muodostaa se, että tekijänoikeuslain nojalla tekijällä on oikeus olla anonymi tai käyttää pseudonyymiä. Tätä oikeutta pidettiin mm. yhteishallinnoinnin piirissä tärkeänä säilytettävänä oikeutena. Tunniste voidaan aina yhdistää johonkin henkilöön, jolloin se on otettava huomioon. Infrastruktuurin kehityksessä sen huomioiminen on sekä prosessi, että vastuukysymys.

Kolmantena pullonkaulana nostettiin esiin (EU:n) tietokantasuojaan liittyvät kysymykset. Yhteishallinnointijärjestöt tai muut, jotka ovat investoineet luomiinsa tietokantoihin, toki pitävät niitä arvokkaina, eivätkä halua antaa niihin rajoituksetonta pääsyä. OKM totesi, että mm. tietokantoihin liittyen käytiin voimakasta keskustelua Saksan pj-kauden konferenssissa, jossa pohdittiin tulisiko julkisilta toimijoilta poistaa tekijänoikeus kaikkeen luomaansa sisältöön, kun toistaiseksi tekijänoikeuden piirin ulkopuolella ovat nimenomaisesti vain lait, asetukset ja päätökset. Kyse on akateemisesta pohdinnasta mutta liittyy tekijänoikeusjärjestelmän visioon 2030.

Pullonkaulana voidaan myös pitää sitä, että teoksista ja tekijöistä ei ole luotettavaa tietoa saatavilla. Esimerkiksi tavaramerkkioikeuden rekisteröinti tapahtuu PRH:n toimesta. Tekijänoikeuden alueella esim. DSM-direktiivi voisi rohkaista kehitystä verifiointin osalta eteenpäin, sillä se vaatii datan liikkuvuutta tietojen verifiointiseksi ja käytön raportointia, eli datan keräämistä käytöstä. Teos- ja tekijätieto voi olla myös kaupankäynnin kohde, joka voi ajaa myös kehitystä datan laadun parantamiseksi.

AV-alalta ilmeni huoli siitä, että tällä hetkellä ei tiedetä missä kaikkialla on tietoa tekijöistä ja ovatko ne tiedot oikein. OKM kysyi liittyen metadatan merkitykseen digitaalisessa ympäristössä, eikö tietosuojalain piiriin kuulu oikeus korjata itseä koskevia tietoja, jota voisi hyödyntää, esim. laajempina tietopyyntöinä? Isot alustat eivät ole sallineet yksittäisiä tekijätietojen korjauksia ilman, että tiedot on verifioitu jollakin menetelmällä.

Verifiointin mahdollistaminen on ollut jo pitkään tavoitteena, siitä esimerkkinä epäonnistunut ja EU-rahoitustakin saanut GRD (Jari Muikun selvityksessä kuvattu). Se oli kustannuksiltaan kallis mm. ylläpidon osalta.

Keskusteltiin mahdollisuuksista arvioida menneiden hankkeiden (kuten GRD) hyviä ja huonoja puolia ja uusien, kuten USA:n Music Modernisation Act (MMA) toteutustapaa, jossa käyttäjät maksavat osan tietojärjestelmän ylläpitämisen kustannuksista. Myös Saksan pj-

kauden tekijänoikeusinfrakeskustelussa esiteltiin Saksan oikeusministeriön tilaama selvitys musiikin metadatan keräysjärjestelmä, jota voitaisiin kuvata raportissa jollain lailla.

Lisäksi keskusteluissa nostettiin esiin sopimusoikeuden vaikutus, esimerkiksi Facebookin sopimusehtojen analyysin tarve. Sopimusoikeus on kansallisen lainsäädännön piirissä ja se, milloin on tehty pätevä sopimus luopua tekijänoikeuksista esim. kun teoksia ladataan alustoille, voisi olla hyvä selvityksen kohde. Toisaalta suurilla alustoilla on markkinavoimaa, jonka turvin ne voivat pakottaa kohtuuttomia sopimusehtoja käyttäjille.

OKM totesi EU-tason sääntelyn osalta, että on varmasti tarpeen tehdä analyysiä teos- ja tekijätietoihin vaikuttavasta lainsäädännöstä. Komissio on tietoinen ja seuraa Suomen aloitetta kansallisella tasolla keskustella tekijänoikeuden infrasta mutta samalla se itse keskittyy mm. ohjeuksen tekemiseen DSM-direktiivin 17 artiklan osalta ja lisäksi lähiaikoina päätetään, kuka toimija voittaa tarjouskilpailun, jossa teetetään selvitys erityisesti tekijänoikeusdatan taloudellisista vaikutuksista. Saksan puheenjohtajuuskonferenssissa asiasta keskusteltiin ja tullaan keskittymäänkin erillisessä tekijänoikeusinfrakokouksessa (marraskuussa). Myös EU:n datastrategiaan liittyy lakiehdotuksia ja niiden piiriin kuuluu myös EU:n tietokantasuojaan ja liikesalaisuuksien suojaan koskevat arvioinnit. Tästä tullaan kuulemaan esitys samassa Tekijänoikeusasioiden neuvottelukunnan kokouksessa, kuin jossa tekijänoikeuden infrasta käydään jatkotoimia koskeva keskustelu. Myös EUIPO (EU:n teollisoikeustoimisto, OHIM:n EU:n harmonisointivirasto) voi olla hyödyllinen toimija, sillä ovat olleet kiinnostuneet mm. IP-oikeuksien opettamisesta ja siihen liittyen myös metadatakoulutusta ja/tai rahoitusta siihen on mahdollista selvittää.

Teos- ja tekijätietoja koskevien lainsäädännöllisen kysymysten selvittämisen vaihtoehtoja saattaa löytyä mm. IPR-strategiaan varatuista opinnäytetöistä. OKM ei pysty niitä tekemään itse. Toinen sinällään korkean luottamuksen arvoinen tulos saataisiin tekemällä tietosuojavaltuutetulle lausuntopyyntö ko. käyttäjätahojen toimesta.

5) Keskustelujen yhteenveto

Puheenjohtaja totesi, että ainakin seuraavat asiat voisi kirjata raporttiin, joka toimitetaan vielä kaikille osallistujille kommentteille.

- 1) Vapaaehtoisuus metadatan jakamisessa ja laadun parantamisessa
- 2) Sopimusvapaus otettava huomioon, jos kohtuuttomuutta ilmenee, olisi siihen puututtava
- 3) Selvittää teos- ja tekijätietoja koskevaa lainsäädäntöä siltä osin, kun se vaikuttaa rajoittavasti datan jakamiseen: yksi vaihtoehto olisi muodostaa periaatteet eri tyyppisille tiedoille perustuen siihen, onko se vapaasti jaettavissa vai ei
- 4) Teoksen käytöt tulisi ottaa huomioon; onko syytä rakentaa uudentyyppistä käyttömallia tubettajille, ja ylipäättään miten prosumereiden (sisältöä tuottava kuluttaja, esim. tubettaja, blogisti) tilanne ja tarpeet voitaisiin ottaa huomioon?
 - Keskusteluissa katsottiin, ettei lisensointitoiminta kuuluisi metadatan kehittämiseen. Toisaalta tuli esiin, että jo nyt syntyy erilaisia palveluita näille toimijoille, jotka haluavat käyttää teoksia uusilla tavoilla. Se voi myös toimia painostuksena.
 - Valtavan suuren asiakokonaisuuden käsitteleminen kerralla voi johtaa epäonnistumiseen ja siksi olisi syytä "palastella" sitä pienemmiksi osioiksi.

- Päädyttiin siihen, että kehitystyön tulisi ensivaiheessa keskittyä teos- ja tekijätietoihin ja niiden saatavuuden parantamiseen, poissulkematta ketään toimijaryhmää. Tässä on kyse siitä, miten asia kuvataan raportissa, ei tehdä mitään suosituksia tässä vaiheessa Varsinainen lisensiointitoiminta pidetään keskustelun ulkopuolella.
 - Metadataan panostaminen on hyödyksi myös prosumereille ja muille käyttäjille. Datan jakamisen seurauksena saattaa syntyä uusia palveluita käyttäjille. Näiden on huomioitava tietosuojakysymykset.
- 5) Datan läpinäkyvyys tekijöille ja oikeus korjata se voisi olla mainittava asia, joka liittyy yhteishallinnointijärjestöihin
 - 6) Ulkomailta saatavat esimerkit otetaan raporttiin mukaan
 - 7) Onko tarvittava lainsäädäntö paikallaan?
 - Pohdittiin, voisiko DSM-direktiiviin liittyviä asioita nostaa tässä keskustelussa esiin. OKM selvensi, että tämä työ tapahtuu erillisessä prosessissa, ja olemalla yhteydessä yhteyshenkilöön, ja myös lausuntokierroksella on mahdollisuus vaikuttaa siihen työhön, jota siellä tehdään ml. vaikutusarviointi eri lainsäädäntöjen osalta.

6. Toiveet lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteista

Lopuksi käytiin läpi toiveet lyhyen ja pitkän aikavälin työstä, ottaen huomioon, että tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämistä koskeva hanke kestää vuoteen 2022 asti. Hanke on tekijänoikeusasioiden neuvottelukunnan alainen, joka on ministeriön ja toimikentän välinen asiantuntijaelin. Hankkeella ei ole suunnitelmaa vaan työtä tehdään keskustelun pohjalta ja ennen kaikkea sen perusteella mitä kullakin alalla halutaan tehdä. OKM voi tarjota apua fasilitoida myös toimialan sisäistä keskustelua. Olisi hyvä tietää, mitä toiveita olisi erityisesti ministeriön taholta.

AV-alan edustaja totesi, että lyhyen ajan tavoite olisi saada laajasti käyttöön otettava id-tunnus, jossa on tietoa kaikesta siitä, mistä av-tuotos muodostuu. Sen tiedon pitäisi olla automaattisesti verkostoissa liikkuvaa niin, että kaikilla osapuolilla olisi hyötyä tästä.

Suomen tietokirjailijat toi esiin, että kannattaa ISNI:n käyttöön ottoon liittyvän rahoituksen selvittämistä esimerkiksi EU:n datatalouden kehittämiseen varatuista rahoista. Olisi myös hyvä, jos ministeriön tarjoamaa fasilitointia olisi mahdollista hyödyntää.

Teosto totesi, että tärkeintä on tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämistä koskevan tietoisuuden kasvattaminen ja sitä koskevien selvitystulosten julkituominen ml. metadataan investoimisen tuomat mahdollisuudet. Pitkän aikavälin tavoitetta on vaikea asettaa, sillä eri alat ovat eri lähtötilanteessa. Lisäksi useat rakenteet tulevat kv-tasolta, jolloin perustavanlaatuisia muutoksia voi olla vaikeaa saavuttaa Suomesta käsin, mutta toisaalta vaikutuksia ei kannata kokonaan poissulkeakaan.

Taiteilijaseuran kannalta lyhyen aikavälin työhön olisi hyödyllistä panostaa.

Teleoperaattoreiden kannalta on hyvä rajata tämän ryhmän viesti pullonkaulojen selvittämiseen mutta kyllä iso kuva tekijänoikeuden kehittämisestä on kunnianhimoinen ja kaikin puolin tärkeä ja kannatettava. Olisi hyvä, että kokonaisuutta paloitellaan, ja käsitellään ongelma kerrallaan. Näin voitaisiin saavuttaa tuloksia usean vuoden jälkeen. Nyt monet asiat ovat teknologisesti mahdollisia toteuttaa, jos on valmiutta siihen toimialojen piirissä.

Näyttelijät toivat esiin DSM-direktiivin implementoinnin hyödyntämisen. Sen lisäksi erityisesti av-alalla tarvitaan jonkinlaista investointitukea datankeräykseen ja siihen voisi ottaa mallia musiikkipuolelta.

Gramex antoi tukea sille, että ministeriö tarjoaa apuaan asiassa, joka koskee montaa eri tahoa.

Tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta voisi olla hyödyllistä keskittyä ISNI-tunnisteen käytön laajentamiseen, sillä on tärkeää, ettei aleta keksiä uutta, vaan rakennetaan olemassa olevan päälle. Tutkijat käyttävät ISNI:n alla olevaa orcid-tunnusta.

Kopiosto katsoi, että lyhyen aikavälin tärkeimmät asiat ovat pullonkaulaselvityksen tekemine ja jonkinlaisen "UKK" alustan perustaminen tekijänoikeuden infrastruktuurin osalta, joka antaisi tälle metadatatyölle konkretiaa. Pitkän aikavälin työtä, jossa on kunnianhimoisia tavoitteita voi paremmin saavuttaa, kun pyritään löytämään mielekästä yhteistyötä toimijoiden välillä. On hyvä myös tehdä benchmarkkausta ja ottaa huomioon kv-tason kehitys, mukaan lukien rahoituksen saaminen kehittämistyöhön, johon ei ole välttämättä varoja luovien alojen toimijoilla.

IPR University Centerin näkökulmasta hyödyllistä olisi vertailu eri olemassa olevien järjestelmien välillä, ml. USA:n Music Modernisation Act (MMA) vertaaminen metadatan hyödyntämiseen erityisesti kustannustehokkuusnäkökulmasta alan toimijoille. Tämä tieto voisi edesauttaa kustannustehokkaan mallin laajempaa hyödyntämistä.

OKM piti tärkeänä, että työtä on pidetty hyödyllisenä ja muistutti, että nimenomaan poikkihallinnollista työtä on jo eri sektoreille mm. EU-tason kustantajien toimesta tehty (kattaen teksti, kuvan, videon ja verkkosivut = Ardito) ja sitäkin voidaan kuvata yhtenä mahdollisena lähestymistapana.

Usein kysytyjen kysymysten (UKK) kerääminen sai laajaa kannatusta ja siihen voidaan tämän hankkeen piirissä ryhtyä.

Pienryhmien työn raportointi

Sovittiin, että käytännössä kunkin pienryhmän työn raportointi tehdään yhteistyössä ryhmien puheenjohtajien ja OKM:n yhteistyöllä. Raportti ja materiaalit lähetetään sähköpostitse osallistujille kommentteille ennen jakamista Tekijänoikeusasioiden neuvottelukunnalle.
